

ВІДГУК

офіційного опонента

Кеби Олександра Володимировича,

доктора філологічних наук, професора, професора кафедри германської і слов'янської філології та зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,

на дисертаційну роботу

Щеуліна Вадима Віталійовича

«Ліричний герой та картина світу в рок-поезії

Ч. Беннінгтона та М. Шиноди»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Дисертацію виконано на перетині сучасних методологічних парадигм аналізу літературних явищ – культурно-історичної, соціологічної, психоаналітичної, рецептивно-естетичної та порівняльно-типологічної. Здобувач слушно наголошує, що рок-поезія, попри визнання рок-культури як художнього явища ще з другої половини ХХ ст. (символічним підтвердженням чого стало присудження Нобелівської премії з літератури Бобу Ділану в 2016 р.), у своєму сучасному, початку ХХІ ст., вимірі залишається недостатньо дослідженою в українському й світовому літературознавстві. Актуальності роботі додає обраний матеріал: творчість Ч. Беннінгтона і М. Шиноди (гурт Linkin Park) є одним із найпомітніших явищ американської рок-поезії межі ХХ–ХХІ ст., проте досі не була предметом системного літературознавчого аналізу – про неї писали переважно біографи й журналісти (Дж. Блу, Б. Грем, Дж. Ліпшутц, Дж. Деніелс та ін.). Актуальним є і предмет студіювання – ліричний герой, що постає психологічно фрагментованим, внутрішньо конфліктним, травмованим суб'єктом, модель світовідчуття якого є характерною для поколінь кінця ХХ – початку ХХІ ст. Дисертацію виконано в межах науково-

дослідних тем кафедри теорії і практики англійської мови та зарубіжної літератури імені професора Михайла Гетманця Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Закономірності розвитку національних літератур і мов у синхронії та діяхронії» (реєстраційний номер: 0121U112038 від 07.07.2021 р.) та «Актуалізація слова: еволюція національних літератур і мов у контексті культурної пам'яті» (реєстраційний номер: 02125585 від 31.03.2026 р.).

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних). У дисертації В.В. Щеуліна вперше в українському та зарубіжному літературознавстві здійснено системний аналіз рок-поезії гурту Linkin Park як самостійного художнього феномену. Уперше комплексно досліджено механізми конструювання ліричного героя і картини світу в текстах гурту, запропоновано диференційований аналіз ідіостилів обох авторів (сповідальна, автобіографічно щільна поетика Ч. Беннінгтона на противагу аналітичній, соціально орієнтованій позиції М. Шиноди), виявлено систему концептуальних домінант їхньої поезії (психологічна травма, пошук ідентичності, соціальне відчуження, танатологічні мотиви, збройний конфлікт, конфлікт поколінь, ідея подолання) та введено ці тексти в широкий контекст американської літературної традиції (Е. Дікінсон, Е.А. По, С. Плат, Г. Лавкрафт, Р. Джарелл, О. Вуонг). Новизну дослідження підсилює те, що дисертант уперше запровадив у науковий обіг власні переклади текстів пісень Linkin Park українською мовою.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення роботи полягає в розширенні теоретичної бази вивчення рок-поезії як специфічного літературно-художнього феномену та в пропонованому методологічному інструментарії для дослідження синтетичних форм сучасної лірики; висновки уточнюють і збагачують поняттєвий апарат, пов'язаний із дослідженням пісенної лірики та суб'єктної організації тексту в умовах синтетичних видів мистецтва. Практичне значення результатів убачаємо в можливості їх використання у викладанні

вишівських курсів теорії літератури, історії американської літератури, культурології, історії рок-культури та сучасної поезії, а також у перекладацькій практиці під час відтворення англomовних рок-поетичних текстів засобами української мови з урахуванням специфіки ліричного суб'єкта оригіналу.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їхня достовірність. Поставлені в дисертації наукові завдання реалізовано на належному науково-методичному рівні, із застосуванням широкого спектра традиційних (біографічний, культурно-історичний, соціологічний, психологічний, порівняльний) і новітніх (психоаналітичний, структурний, рецептивно-естетичний) методів аналізу. Дисертант чітко визначив мету, завдання, об'єкт (рок-поетичні тексти Linkin Park у межах офіційної студійної дискографії 2000–2017 рр.) і предмет дослідження (образ ліричного героя, художня картина світу та ідіостиль обох авторів), опрацював значний масив наукової літератури (195 позицій), виконав практичний аналіз і сформулював висновки, які відповідають поставленим завданням. Найбільш переконливо методологічний апарат реалізується в аналітичних розділах 2 і 3, зокрема в інтерпретації текстів «Battle Symphony» (с. 165–172), «One More Light», «A Place for My Head», що демонструє очевидну дослідницьку самостійність і глибину занурення в матеріал.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Обрана тема дисертації потребувала оригінального підходу із залученням комплексу сучасних літературознавчих і суміжних (психоаналітичних, соціологічних) методів аналізу, і здобувач у переважній частині роботи демонструє здатність доцільно оперувати цим методологічним апаратом на конкретному текстовому матеріалі, послідовно узгоджуючи теоретичні положення з практикою інтерпретації.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Основні результати дослідження висвітлено у 4 статтях у фахових виданнях України, що індексуються в міжнародних наукометричних базах (зокрема, одна англomовна, опублікована в журналі «Astraea»), а також у 8 тезах доповідей на наукових конференціях різного рівня, у тому числі 2 міжнародних (Оксфорд, Велика Британія, 2025; Париж, Франція, 2025). Загалом 12 публікацій за темою дисертації повною мірою відповідають чинним вимогам і відбивають основні результати проведеного дослідження.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Дисертацію структуровано відповідно до мети та поставлених завдань; вона складається зі вступу, трьох розділів (кожен із власними висновками), загальних висновків і списку використаної літератури (195 найменувань). Загальний обсяг дисертації – 238 сторінок, основний текст – 203 сторінки. Формальних вимог до оформлення в роботі дотримано.

У розділі 1 – «Теоретичні засади рок-поезії як культурного та літературного феномену» – закладено теоретичне підґрунтя дослідження: простежено шлях осмислення рок-поезії в західному і українському літературознавстві (від Д. Гебдіджа й Т. Грейсіка до Д.М. Запорожської, В.М. Откидача, С.К. Криворучко), викладено методологічні засади, а також запропоновано власне робоче визначення рок-поезії як «ритмічного, метризованого, образного, тропічно насиченого «письма» 2-ї пол. XX – поч. XXI ст.», що поєднує «ірраціональне світовідчуття політичного, соціального... та любовного характеру» з «активним прагматичним складником» (с. 58). Це визначення охоплює кілька різнопланових ознак одночасно, і, на нашу думку, могло б бути більш стислим й операційно орієнтованим. У підрозділі 1.4, присвяченому історії гурту Linkin Park, виклад місцями набуває ознак популярно-біографічного, а не літературознавчого дискурсу (пор.: «Їхню музичну спадщину та вплив на

сучасний рок-звук і рок-творчість загалом неможливо недооцінити» (с. професор кафедри германських мов і зарубіжної літератури)). Подібні оцінні формулювання варто було би замінити аналітичнішими твердженнями.

У розділі 2 – «Ліричний герой і картина світу в рок-поезії Ч. Беннінгтона та М. Шиноди», найбільшому за обсягом і найглибшому за аналітичним рівнем – здійснено ґрунтовний аналіз двох тематичних осей творчості гурту. У підрозділі 2.1 простежено еволюцію макабричних мотивів (смерть, суїцид) від середньовічного топосу *memento mori* через американську конфесійну лірику (Е. Дікінсон, Е.А. По) до текстів «Shadow of the Day», «Leave Out All the Rest», «The Little Things Give You Away», «Waiting for the End», «I'll Be Gone», «One More Light», «Breaking the Habit», «Given Up». У підрозділі 2.2 простежено трансформацію мотиву збройного конфлікту в американській поезії (Г. Лавкрафт, Р. Джарелл, К. Шапіро, М. Белл, О. Вуонг) та його художнього переосмислення в текстах «Hands Held High», «Wretches and Kings», «The Catalyst», «War», «Battle Symphony». Аналіз цих текстів (с. 165–172) є, на нашу думку, одним із найпереконливіших фрагментів дисертації.

У розділі 3 – «Простір взаємин у рок-поезії Linkin Park» – проаналізовано полярність почуттів кохання/ненависті («Valentine's Day»), внутрішній розпад і ерозію довіри («From the Inside»), відчуження як екзистенційну модель («A Place for My Head») та конфлікт поколінь («Sorry For Now», «Numb») на широкому компаративному тлі (Е. Дікінсон, Е.А. По, С. Плат). У підрозділі 3.1, однак, виявлено технічний недогляд: фрагмент тексту обсягом майже півтори сторінки (від слів «Переходячи до більш сучасної творчості...» до «...пошуком порозуміння», с. 180–182) повторюється в дисертації двічі майже слово в слово – це, найімовірніше, наслідок помилки під час редагування тексту, яку варто виправити до захисту.

Загальні висновки дисертації (с. 214–221) послідовно й аргументовано узагальнюють результати за п'ятьма поставленими завданнями, кожне з яких відкривається чітким дієслівним маркуванням («досліджено», «проаналізовано», «з'ясовано»), що робить структуру висновків прозорою й легко верифікованою.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз тексту дисертації В.В. Щеуліна, зокрема наявність послідовного посилального апарату, чітке маркування власних перекладів («Переклад авторський – В. Щеулін») та відповідна заява про особистий внесок здобувача, дає підстави стверджувати, що автор дотримався вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Складність і багатоаспектність обраної теми засвідчують високий рівень обізнаності здобувача з матеріалом, а водночас породжують низку дискусійних моментів, які, вважаємо, не применшують наукової цінності роботи, але потребують додаткового пояснення під час захисту. На деякі з них вже було вказано в основному тексті відгуку. Означимо ще декілька.

1. Розділ 1 (с. 25–74) складає майже чверть обсягу основного тексту дисертації, тоді як безпосередній аналіз текстів Linkin Park розпочинається лише з підрозділу 1.4 (с. 9). Значна частина розділу має оглядово-історичний, а не літературознавчо-аналітичний характер; варто було б розглянути можливість стиснення історико-біографічного матеріалу на користь глибшого зіставного аналізу.

2. Запропоноване авторське визначення рок-поезії (с. 58) поєднує одразу кілька різнопланових ознак (ритміко-версифікаційні, світоглядні, прагматичні) і частково дублює раніше викладені положення рецептивної естетики. Постає питання: чи можливо сформулювати компактніше й операційніше робоче визначення, придатне для застосування в подальших дослідженнях?

3. У висновках до розділу 2 (с. 173) стверджується, що реальний факт самогубства Ч. Беннінгтона у 2017 р. «легітимізує» автобіографічне прочитання суїцидальних мотивів його поезії. Це формулювання почасти суперечить закладеній у методологічній частині роботи розмежувальній лінії між ліричним суб'єктом і ліричним героєм (за Ю. Ковалівим, О. Галичем). Просимо здобувача пояснити, якою мірою, на його думку, біографічний факт смерті автора може слугувати літературознавчим аргументом, не підважуючи методологічної автономії категорії ліричного героя.

4. З огляду на центральне місце в роботі категорій травми, конфесійної поезії й воєнного досвіду, у списку використаних джерел, на нашу думку, відчутно бракує праць, безпосередньо пов'язаних із цими напрямками: досліджень з теорії травми і свідчення (зокрема К. Керут, Дж. Герман), студій конфесійної поезії (М.Л. Розенталь, який власне запровадив термін «confessional poetry», неодноразово вживаний у дисертації), а також класичних студій воєнної поезії (П. Фассел). Залучення цих джерел могло б поглибити теоретичне обґрунтування відповідних розділів.

5. Виклад підрозділу 1.4, присвяченого історії гурту Linkin Park, місцями тяжіє до популярно-біографічного стилю з оцінними формулюваннями («неможливо недооцінити», «яскравим прикладом творчої енергії та успіху» тощо); у разі підготовки публікацій на основі цього матеріалу рекомендуємо перевести виклад у більш аналітичний регістр.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Викладені вище зауваження і міркування мають переважно дискусійний або технічний характер і не підважують концептуальних засад дослідження. Мету роботи реалізовано повністю, а поданий до захисту текст засвідчує належний рівень філологічної підготовки здобувача, глибоке знання досліджуваного матеріалу, а також володіння сучасним методологічним інструментарієм літературознавчого аналізу. Усе вище сказане дає підстави зробити висновок, що рецензована дисертація є оригінальною, цілісною,

завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують вагомі для розвитку сучасної філології наукові завдання.

11. Загальна оцінка дисертації та наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та відповідності вимогам. Дисертація Вадима Віталійовича Щеуліна «Ліричний герой та картина світу в рок-поезії Ч. Беннінгтона та М. Шиноди» відповідає п. 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», зареєстрованого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023, а автор роботи заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри германської і слов'янської філології

та зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка

Олександр КЕБА

